

Σημείωμα Παγκύπριου Συνδέσμου Μονογονεϊκών Οικογενειών και Φίλων για τις τροποποιήσεις του Οικογενειακού Δικαίου (Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων, Περιουσιακών Σχέσεων Συζύγων, Περί Τέκνων(Συγγένεια και Νομική Υπόσταση Νόμος)

6.4.2025

Πλαίσιο εξέτασης νομοσχεδίων

Θα πρέπει να αξιολογήσουμε τον Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμο και τον Νομο για τις περιουσιακές σχέσεις συζύγων υπό το φως των αλλαγών που επήλθαν στην κυπριακή κοινωνία τα τελευταία 35 χρόνια αλλά και τις υποχρεώσεις της Κύπρου από διεθνείς συμβάσεις όπως η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και η Σύμβαση CEDAW (με τις σχετικές εκθέσεις της για την Κύπρο) και τα νέα νομικά δεδομένα που έχουν δημιουργήσει καθώς και την υποχρέωση θετικών δράσεων για υλοποίηση των προνοιών των Συμβάσεων .

Ήδη η Έκθεση της Επιτροπής Εμπειρογνομόνων GREVIO για την πορεία υλοποίησης της Σύμβασης από την κυπριακή δημοκρατία σε σχέση με τις πρόνοιες του οικογενειακού δικαίου (Νοεμβρίου 2022) , η νομολογία του ΕΔΑΔ για την ανάγκη αντιμετώπισης της βίας κατά των γυναικών μέσω και του οικογενειακού δικαίου, και οι εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών στο ζήτημα της «γονικής αποξένωσης» ως ψευδοσύνδρομο που συγκαλύπτει έμφυλη βία , καταδεικνύουν ότι η φιλοσοφία και αρμοδιότητες του οικογενειακού δικαστηρίου στα ζητήματα ρύθμισης των σχέσεων γονέων τις οποίες παραχωρεί το κατατεθέν νομοσχέδιο δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών.

Επισυνάπτουμε έγγραφο στο οποίο παραθέτουμε τις θέσεις διεθνών οργανισμών/δικαστηρίων για το ζήτημα της εκτίμησης της έμφυλης βίας σε υποθέσεις επιμέλειας /ρύθμισης δικαιωμάτων επικοινωνίας.

Με βάση τις θέσεις των διεθνών οργανισμών οι θέσεις μας συνοψίζονται στις πιο κάτω εισηγήσεις τροπολογιών προσθηκών στα προτεινόμενα νομοσχέδια ώστε να υπάρχει η αναγκαία έμφυλη διάσταση της παρεχόμενης προστασίας και ρυθμίσεων.

A. Ο Περί Σχέσεων Γονέων και Τέκνων Νόμος

Εισηγούμαστε ότι οι πιο κάτω προσεγγίσεις είναι απόλυτα αναγκαίες για να θεωρείται ότι το πλαίσιο της νομοθεσίας περί σχέσεων γονέων και τέκνων συμμορφώνεται με τις διεθνείς απαιτήσεις, την ανάγκη προστασίας γυναικών και παιδιών θυμάτων βίας και την σωστή αξιολόγηση ,εξισορρόπηση του συμφέροντος του παιδιού και της αναγκαίας προστασίας .

1.Να τεθούν οι αρχές τις οποίες οφείλει να ακολουθεί το οικογενειακό δικαστήριο

Να τεθεί ξεκάθαρα το πλαίσιο αρχών στις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται/εξυπηρετούν οι αποφάσεις του οικογενειακού δικαστηρίου σε σχέση με την γονική μέριμνα : το συμφέρον του παιδιού, ο σεβασμός στην αρχή της έμφυλης ισότητας και της προστασίας γυναικών θυμάτων έμφυλης βίας και παιδιών .

2. Προσωρινή αναστολή διαταγμάτων γονικής μέριμνας σε περίπτωση καταγγελίας για άσκησης βίας.

-Να εισαχθεί πρόνοια για προσωρινή αναστολή των διαταγμάτων γονικής μέριμνας όταν υπάρχει καταγγελία για άσκηση βίας κατά του άλλου γονέα ή του παιδιού μέχρι να διερευνηθεί μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο .

- Το Δικαστήριο μετά την προσωρινή αναστολή του διατάγματος γονικής μέριμνας και την εξέταση των ισχυρισμών θα μπορεί είτε να καταργεί, είτε να τροποποιεί το αρχικό διάταγμα, ώστε να είναι ασφαλής η άσκηση του για το παιδί και την μητέρα.

-η προτεινόμενη πρόνοια ότι μπορεί να αλλάξει το διάταγμα μετά την καταδίκη (4-5 χρόνια) είναι προβληματική αφού εγκαταλείπει το παιδί και την μητέρα σε κίνδυνο άσκησης βίας ή δευτερογενούς θυματοποίησης για μακρό χρονικό διάστημα .

3. Ισχυρισμός γονικής αποξένωσης

-Όπου προβάλλεται ισχυρισμός γονικής αποξένωσης αυτός θα πρέπει να διερευνάται με συγκεκριμένο πλαίσιο /όρους εντολής του δικαστηρίου κατά πόσο υπάρχει τέτοια αποξένωση ή υπάρχει συγκαλυμμένη βία κατά του ανηλίκου ή του άλλου γονέα.

-Η γονική αποξένωση δεν θα αποφασίζεται από τον Διευθυντή των ΥΚΕ αλλά από ψυχολόγο ώστε να μπορεί να διαγνώσει εάν προκαλείται από τον άλλο γονέα ή υπάρχει συγκαλυμμένη βία .

4.Παρακοή διατάγματος γονικής μέριμνας

-εάν στην ένσταση προβάλλεται ισχυρισμός άσκησης βίας αυτός θα πρέπει να διερευνάται και πάλι με ψυχολόγο ώστε να είναι αφενός έγκυρη η διερεύνηση αλλά να μην καταδικάζεται μάνα για παρακοή διατάγματος χωρίς να προηγηθεί διεύρυνση ισχυριζόμενης βίαιης συμπεριφοράς.

-Να ακούγεται το παιδί από το Δικαστήριο για τους λόγους που δεν επιθυμεί είτε την επικοινωνία είτε την φύλαξη από τον Αιτητή της παρακοής.

5.Διατάγματα διατροφής ανηλίκων

-Να εισαχθεί πρόνοια ότι το Δικαστήριο συνυπολογίζει και κοστολογεί όλα τα δικαιώματα του παιδιού τα οποία καθορίζει η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

-Σε περίπτωση που η εισοδηματική ικανότητα του Καθ'ου η Αίτηση βρίσκεται κάτω από τα όρια φτώχειας το υπόλοιπο της οφειλόμενης διατροφής να καλύπτεται από τις ΥΚΕ οι οποίες θα ενημερώνονται για να εμφανίζονται στην διαδικασία

-να κοστολογείται ως συνεισφορά αυτού του γονέα που έχει την φύλαξη και φροντίδα των παιδιών, το κόστος της φύλαξης και φροντίδας αυτών αυτής.

-Να εισαχθεί πρόνοια για συνυπολογισμό και κοστολόγηση όλων των δικαιωμάτων του παιδιού τα οποία καθορίζει η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού.

-να κοστολογείται ως συνεισφορά αυτού του γονέα που έχει την φύλαξη και φροντίδα των παιδιών, το κόστος της φύλαξης και φροντίδας αυτών αυτής.

Επισυνάπτουμε το κείμενο του νομοσχεδίου με τις προτεινόμενες τροπολογίες .

Β. Περιουσιακές σχέσεις συζύγων

Η προτεινόμενη τροποποίηση του άρθρου 5 :

«Ανεξαρτήτως των διατάξεων της παραγράφου (β) του εδαφίου (1), τεκμαίρεται, εκτός αν ο καθ' ου η αίτηση αποδείξει το αντίθετο, ότι ο αιτητής δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη διατροφή του από τα εισοδήματά του ή την περιουσία του και ότι δικαιούται διατροφή για περίοδο που δεν ξεπερνά τα δύο έτη, σε περίπτωση που ο αιτητής κατά τον χρόνο καταχώρισης της αίτησης και τουλάχιστον τον τελευταίο χρόνο του γάμου δεν εργαζόταν, επειδή είχε αναλάβει την φροντίδα των τέκνων, και ο καθ' ου η αίτηση έχει επαρκή εισοδήματα:

Νοείται ότι, αν οι περιστάσεις το δικαιολογούν, η διατροφή δύναται να δοθεί για περίοδο που ξεπερνά τα δύο έτη.».

1. Θεωρούμε θετική την εισαγωγή σε αίτηση διατροφής συζύγου του μαχητού τεκμηρίου ότι ο/η σύζυγος δεν μπορεί να εξασφαλίσει την διατροφή του και ότι δικαιούται διατροφής.

Θα πρέπει όμως να απαλειφθεί η φράση **«σε περίπτωση που ο αιτητής κατά τον χρόνο καταχώρισης της αίτησης και τουλάχιστον τον τελευταίο χρόνο του γάμου δεν εργαζόταν επειδή είχε αναλάβει την φροντίδα των τέκνων»** επειδή με αυτό τον τρόπο περιορίζεται το δικαίωμα διατροφής συζύγου σε όσες βρίσκονται σε νεαρή ηλικία μεγάλωματος παιδιών .

2. Στην επιφύλαξη του άρθρου 5 θα πρέπει να εξειδικευτούν για καθοδήγηση του Δικαστηρίου ότι οι « ειδικές περιστάσεις» που αιτιολογούν την παροχή διατροφής για μεγαλύτερο διάστημα των 2 ετών όπως η ηλικία του αιτητή, η ανικανότητα εξεύρεσης εργασίας για λόγους υγείας ή έλλειψης επαγγελματικής κατάρτισης και η εισοδηματική ικανότητα του πρώην συζύγου για παροχή τέτοιας διατροφής,
3. Εισηγούμετε την εισαγωγή πρόνοιας για τον συνυπολογισμό των χρεών των συζύγων και την έκδοση διατάγματος ανάληψης των χρεών από τον σύζυγο που δημιούργησε αυτά.

Γ. Ο περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος του 1991 (187/1991)

Σύμφωνα με την **Σύμβαση για την Νομική Κατάσταση Εξώγαμων Τέκνων** την οποία η Κύπρος έχει κυρώσει με τον Κυρωτικό Νόμο 50/1979 προβλέπονται και κατοχυρώνονται τα κληρονομικά δικαιώματα εξώγαμων παιδιών.

Το **άρθρο 9 της Σύμβασης** προβλέπει :

Article 9: A child born out of wedlock shall have the same right of succession in the estate of its father and its mother and of a member of its father's or mother's family, as if it had been born in wedlock.

Το άρθρο 9 της Συμβασης έχει κριθεί ότι αναγνωρίζει αυτοτελή κληρονομικά δικαιώματα μη αναγνωρισμένων εξώγαμων τέκνων.

Η εσωτερική νομοθεσία έχει προβλέψει την διαδικασία αναγνώρισης τέκνου δικαστική και εξώδικη. Εάν όμως κάποιος είναι τέκνο που γεννήθηκε σε γάμο θα πρέπει αρχικά να προσβάλει την πατρότητα και στην συνέχεια να προχωρήσει σε δικαστική αναγνώριση του βιολογικού πατέρα .Η αναγνώριση του τέκνου ως βιολογικού τέκνου του πατέρα του αποδεικνύοντας μόνο πατρικό δεσμό τίθεται ως η μόνη προϋπόθεση για την λήψη των κληρονομικών δικαιωμάτων του εξώγαμου τέκνου .

Όπως όλοι γνωρίζουμε τα κληρονομικά δικαιώματα του νόμιμου τέκνου κληρονομούνται στα δικά του παιδιά και κληρονόμους και θεωρούνται με βάση την Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ΕΣΔΑ ως ιδιοκτησιακά δικαιώματα.

Ο περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος του 1991 έχει περιορίσει την δυνατότητα προσβολής πατρότητας και δικαστικής αναγνώρισης ΜΟΝΟ στο τέκνο ενώ στην γραμμή του μη βιολογικού πατέρα (για προσβολή πατρότητας) και του βιολογικού πατέρα (για δικαστική αναγνώριση) έχει επεκτείνει το δικαίωμα αυτό ΚΑΙ στους γονείς του πατέρα (ανιόντες) εάν αυτός έχει αποβιώσει .

Ως αποτέλεσμα εάν το βιολογικό τέκνο έχει αποβιώσει πριν μάθει ότι είναι βιολογικό τέκνο κάποιου άλλου και το έμαθαν τα δικά του παιδιά (δηλαδή τα εγγόνια του βιολογικού πατέρα) μετά τον θάνατο του πατέρα τους, αυτά δεν μπορούν να διεκδικήσουν ούτε προσβολή πατρότητας του πατέρα τους ούτε δικαστική αναγνώριση από τον βιολογικό του πατέρα, χάνοντας όλα τα κληρονομικά τους δικαιώματα από τον βιολογικό πατέρα .

Αυτό προκαλεί μεγάλες αδικίες για παιδιά προηγούμενων γενιών που η ιδιότητα εξώγαμου παιδιού αποκρύπτετο ως μυστικό και κοινωνικό στίγμα με αποτέλεσμα εάν απεβίωσαν χωρίς να διεκδικήσουν αναγνώριση, τα εγγόνια τους δεν μπορούν να το πράξουν.

Η Σύμβαση για την Νομική Κατάσταση Εξώγαμων Τέκνων έχει κριθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου ότι υπερέχει οποιασδήποτε εσωτερικής νομοθεσίας προγενέστερης ή μεταγενέστερης και έχει μάλιστα το άρθρο 9 έχει **αυτοτελή ισχύ** . (Υπόθεση **Armefti v. Armefti** (1987) 1 CLR) .

Μάλιστα το Ανώτατο Δικαστήριο έχει κηρύξει άκυρη πρόνοια του περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος του 1991 (ότι κάποιος δεν δικαιούται να ανακαλέσει εκούσια αναγνώριση την οποία έκρινε) ότι βρισκόταν σε σύγκρουση με την Σύμβαση η οποία υπερείχε (απόφαση **Παναγή v. Νετσιέβα** 19.3.2014) .

Στην υπόθεση του ΕΔΑΔ το Δικαστήριο καταδίκασε την Γαλλία για παραβίαση του **δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή(οικογενειακή ζωή)** (άρθρο 8) και της **αρχής της ισότητας** (άρθρο 14 και του άρθρου 1 του 1ου Πρωτοκόλλου) και αναγνώρισε ότι τα κληρονομικά δικαιώματα αποτελούν **περιουσιακό στοιχείο** αφού η γαλλική νομοθεσία αποστερούσε κληρονομικά δικαιώματα εξώγαμων για περιουσία που διατέθηκε εν ζωή αλλά δεν είχαν ακόμα διανεμηθεί (απόφαση **Fabris v. France** αρ. αίτησης 16574/08 απόφαση ΕΔΑΔ 7.2.2013) .

Το ΕΔΑΔ έχει καταδικάσει την Κύπρο για παραβίαση του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή το οποίο περιλαμβάνει τους οικογενειακούς δεσμούς οικογένεια και της Σύμβασης για την Νομική Κατάσταση Εξώγαμων Τέκνων αφού ο Νόμος έθετε αυστηρή προθεσμία για αίτηση αναγνώρισης σε αυτόν (τρία χρόνια μετά την ενηλικίωση του) ενώ το τέκνο μπορεί να μάθαινε ποιος είναι ο βιολογικός του πατέρας μετά την εκπνοή της προθεσμίας. (απόφαση **Phinikaridou 23890/02** ημερομηνίας 20.3.08)

Συνεπεία της απόφασης του ΕΔΑΔ η Κύπρος διόρθωσε την νομοθεσία για το δικαίωμα του τέκνου να καταχωρεί σε τρία χρόνια αγωγή για αναγνώριση πατρότητας αφότου έλαβε γνώση.

Κάποιος σήμερα ως παιδί εξώγαμου παιδιού (εγγόνι του βιολογικού πατέρα), που ο πατέρας του (παιδί του βιολογικού πατέρα), δεν είχε αναγνωριστεί και απεβίωσε χωρίς να το γνώριζε, ενδεχομένως να αιτηθεί κληρονομικά δικαιώματα σε κληρονομική αγωγή χωρίς να έχει προηγηθεί η αναγνώριση του πατέρα του από το οικογενειακό δικαστήριο αφού ο Νόμος δεν αναγνωρίζει δικαίωμα υποβολής αίτησης ουτε για προσβολή πατρότητας, ουτε για αναγνώριση στο εγγόνι (άρθρο 10 γ)) . Σε περίπτωση απόρριψης της αγωγής του και της έφεσης λόγω της περιοριστικής πρόνοιας του περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) θα είναι υποχρεωμένος να αποταθεί στο ΕΔΑΔ για διόρθωση της αδικίας και αναγνώριση των κληρονομικών του δικαιωμάτων.

Σε αντίθεση με την αποστέρηση των δικαιωμάτων των εγγονιών ο περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος του 1991 (άρθρα 10 β)) αναγνωρίζει αυτό το δικαίωμα στους ανιόντες του βιολογικού και μη βιολογικού πατέρα (και ως θέμα ηθικής τάξης και ως θέμα απόδοσης κληρονομικών δικαιωμάτων στα εγγόνια τους ή αποστέρησης αυτών από τα μη βιολογικά εγγόνια).

Μετά το ξεπέρασμα του κοινωνικού στίγματος για τα εξώγαμα παιδιά τα τελευταία χρόνια έχουν αποκαλυφθεί τέτοιες περιπτώσεις που ο Νόμος τους στερεί το δικαίωμα αναγνώρισης των δικαιωμάτων τους ενώ έχουν στα χέρια τους και τεστ DNA που αποδεικνύει τον πραγματικό παππού. Ως αποτέλεσμα της αποστέρησης των δικαιωμάτων τους με τον περιορισμό του δικαιώματος καταχώρησης αγωγής προσβολής πατρότητας και αναγνώρισης τέκνου μόνο στο εξώγαμο τέκνο, τα κληρονομικά δικαιώματα των εγγονιών θα διανεμηθούν στα νόμιμα τέκνα .

Σε περίπτωση προσβολής των πιο πάνω προνοιών του Περί Τέκνων (Συγγένεια και Νομική Υπόσταση) Νόμος) άρθρα (10 β) και 10 γ) και άρθρου 20) στο ΕΔΑΔ είναι αναμενόμενο ότι η Κύπρος θα καταδικαστεί:

- για προσβολή του δικαιώματος επι των κληρονομικών δικαιωμάτων των εγγονιών (άρθρο της ΕΣΔΑ και άρθρο 9 της Συμβασης Κληρονομικών Δικαιωμάτων των Εξώγαμων)
- για παραβίαση του δικαιώματος αναγνώρισης της νόμιμης οικογένειας (άρθρο 8 ΕΣΔΑ)

-για παραβίαση της αρχής της ισότητας (ΑΡΘΡΟ 14)

Θεωρούμε ότι είναι άδικο να αποστερούνται τα εγγόνια (κατιόντες πρώτου βαθμού του εξώγαμου τέκνου) τα κληρονομικά τους δικαιώματα εάν έχει αποβιώσει ο πατέρας τους (το εξώγαμο τέκνο) ενώ ο παππούς και γιαγιά (ανιόντες πρώτου βαθμού του πατέρα) έχουν αυτό το δικαίωμα.

Επισυνάπτουμε τις σχετικές πρόνοιες του Νόμου με τις προτεινόμενες τροπολογίες.

Αργεντούλα Ιωάννου
Δικηγόρος
Πρόεδρος Παγκύπριου Συνδέσμου
Μονογονεϊκών Οικογενειών και Φίλων